

УДК 332.122:613

А. С. Тельнов
С. Л. Решміділова

МАРКЕТИНГОВІ АСПЕКТИ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ З ВАКЦИНАЦІЇ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ ДЕРЖАВИ

В статті проаналізовано маркетингові аспекти ставлення населення до медичних послуг з вакцинації на основі загальнонаціонального опитування респондентів. У статті проаналізовано динаміку ставлення населення України до вакцинації на основі опитувань респондентів у 2016–2020 роках. Виявлено, що в цей період збільшилася частка населення, яка висловлює позитивне ставлення до вакцинації. Водночас спостерігається позитивна тенденція зменшення частки населення, яке висловлювало негативне ставлення до вакцинації, а також деякого зростання тієї категорії населення, яка ставилася до вакцинації нейтрально. У процесі дослідження встановлено, що важливим позитивним зрушенням у питанні вакцинації дорослого населення і дітей є зменшення серед респондентів противників вакцинації в Україні, де їх питома вага у 2020 році знизилася до 8,2% у порівнянні з попередніми періодами. Здійснено маркетинговий аналіз респондентів, які мають дітей у домогосподарстві і оцінка їхнього ставлення до вакцинації у регіонах України в 2020 році. Охарактеризовано відсоток респондентів, які мали досвід відмови від щеплень для дитини і здійснено поділ за регіонами (серед тих, хто мав дітей до 18 років у домогосподарстві й інформацію про стан їхнього здоров'я) у 2020 році. Авторами досліджено основні причини відмови респондентів від щеплень для дитини у 2018–2020 роках. З'ясовано, що одними із найголовніших причин відмови від вакцинації названо те, що батьки боялися ускладнень від вакцини і те, що дитина була хвора в той період коли потрібно було дітей вакцинувати. Узагальнено, що проведення комунікаційно-інформативної політики є важливою складовою імунопрофілактики як дорослого населення, так і дітей, що в майбутньому дасть уникнути спалаху багатьох видів інфекційних недуг.

Ключові слова: маркетинг, медичні послуги, ставлення населення до вакцинації, відмова від щеплень, комунікаційно-інформаційна політика держави, настрої респондентів.

DOI 10.34079/2226-2822-2023-13-25-147-156

Постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями В сучасний період важливим фактором профілактики багатьох захворювань є застосування вакцинації (щеплення) як способу формування колективного імунітету, запобігання та / або полегшення перебігу хвороб та їх ефективного лікування.

Яскравим прикладом застосування вакцинації як засобу формування колективного імунітету є світова пандемія COVID-19, під час якої важливим лейтмотивом стало вироблення вакцини, що, врешті, допомогла полегшити сам перебіг цієї смертельної недуги, а відтак й суттєво зменшити летальні випадки як серед населення України, так і в світі загалом. Цей приклад, у свою чергу, підтверджує тезу про те, що вакцинація є комплексом важливих необхідних заходів, рекомендованих Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ) для застосування як у вітчизняній, так і світовій медицині.

Водночас, слід зауважити, ставлення до вакцинації різних верств населення, як свідчить практика, завжди було неоднозначним – від позитивного до категорично негативного, при цьому спостерігаються різноманітна мотивація у процесі відмови від цього засобу імунпрофілактики – від простого неприйняття такої медичної процедури до вмотивованого (але недостатньо обґрунтованого) побоювання щодо імовірних негативних побічних ефектів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання вакцинації є актуальним і займає важливе місце у наукових дослідженнях багатьох вчених. Важливими з даного приводу є напрацювання багатьох вчених, які займалися даною проблематикою, серед них – В. М. Пашков (Пашков, 2018), Т. М. Запорожець (Запорожець, 2011), Т. І. Толокова і О. В. Гальчук (Гальчук та Толокова, 2020; Толокова та Гальчук, 2019; Толокова та Гальчук, 2020), С. М. Платов, О. О. Заглада, О. А. Мендрік (Платов, Заглада та Мендрік, 2011), О. Л. Завальнюк (Завальнюк, 2017), С. В. Дудник (Дудник, 2017), Ф. І. Лапій (Лапій, 2012), А. А. Котвіцька, О. В. Кононенко, І. В. Кубарева (Котвіцька, Кононенко та Кубарева, 2013), І. С. Сміян (Сміян, 2001).

Разом з тим, залишається чимало недосліджених питань, які стосуються суто маркетингових аспектів надання медичних послуг з вакцинації в Україні, а особливо ставлення батьків до проведення вакцинації дітей, що стануть предметом нашого дослідження.

Метою дослідження є аналіз маркетингових аспектів надання медичних послуг з вакцинації для населення в умовах інформаційно-комунікаційної підтримки МОЗ.

Виклад основного матеріалу В Україні упродовж першої чверті ХХІ століття, як і в цілому світі, спостерігається дуже різностороннє ставлення різних верств населення до вакцинації – від позитивного до негативного, що обумовлює появу різних міфічних уявлень про шкідливість і небезпеку щеплення, особливо з підкресленням ймовірності виникнення значних шкідливих наслідків для здоров'я у дальшій перспективі.

У цьому контексті проаналізуємо загальну динаміку ставлення до вакцинації респондентів в Україні упродовж 2016–2020 років (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка ставлення респондентів в Україні до вакцинації у 2016–2020 роках

Показники	Роки				
	2016	2017	2018	2019	2020
Дуже позитивно	28,4	32,5	27,1	40,7	33,3
Скоріше позитивно	42,5	40,9	47,4	39,7	42,6
Нейтрально	15,0	13,9	15,8	11,8	15,8
Скоріше негативно	7,7	7,8	6,4	4,6	5,1
Дуже негативно	6,3	4,9	3,2	3,1	3,1

Джерело: (Захожа, Сахно, Степурко та Харченко, 2021).

Оцінюючи ставлення респондентів до вакцинації в окреслений період, відзначимо наступні тенденції. Так, у 2016 році близько третини респондентів, або 28,4 % оцінювали власне ставлення до вакцинації як «дуже позитивне», а 42,5 % – як «скоріше позитивно», що в загальному становить близько дві третини серед усіх опитаних респондентів. Крім цього, 15,0 % респондентів нейтрально ставляться до вакцинації, а близько 14,0 % дали відповідь, що «скоріш негативно» та «дуже негативно» оцінюють ситуацію.

Цікавою є тенденція у 2017 році, коли серед респондентів відчутно збільшується питома вага осіб, які позитивно оцінюють власне ставлення до вакцинації. Так, частка

населення, яке «дуже позитивно» та «скоріше позитивно» ставились до вакцинації, становила в загальному підсумку 73,4 %, що на 2,5 % більше, ніж у попередньому році. Тим часом 13,9 % респондентів оцінило власне ставлення до вакцинації як «нейтральне», що, відповідно, на 1,1 % менше за попередній звітний рік. Так само поступово зменшується питома вага противників вакцинації в Україні (з відповідями «скоріше негативно» і «дуже негативно»), частка яких становить загалом 12,7 %.

У 2018 році, особливо у порівнянні з 2016 і 2017 роками, продовжує спостерігатися тенденція зростання позитивного ставлення населення до вакцинації. Так, показник позитивного ставлення (з відповідями «дуже позитивно» та «скоріше позитивно») у 2018 році становить сумарно 74,5 %, а отже, показує зростання на 1,1 % порівняно з цим показником у 2017 році та на 3,6 % у порівнянні з даними 2016 року.

Дещо по-іншому змінюється у 2018 році питома вага тих респондентів, які «нейтрально» продовжують ставитися до вакцинації, адже їх питома вага в цей час становить 15,8 %, і таким чином, демонструє динамічне зростання цієї частки респондентів на 1,9 % відносно попереднього 2017 року, а також на 0,6 % у порівнянні з 2016 роком.

Важливим і безумовно позитивним є факт значного зменшення серед населення противників вакцинації, про що свідчить незначна частка респондентів з відповідями «скоріше негативно» і «дуже негативно» у 2018 році – 9,6 %, що, у свою чергу, є меншим на 3,1 % порівняно з 2017 роком та 4,4 % порівняно з 2016 роком.

Позитивна тенденція збільшення прихильників вакцинації серед населення своєрідного апогею у 2019 році, коли близько чотири п'ятих (80,4 %) респондентів дали відповідь як «дуже позитивно» та «скоріше позитивно». Пропорційно в цьому році зменшується й кількість тих респондентів, які мали нейтральне ставлення до вакцинації, їх питома вага становить 11,8 %, тобто на 4,0 % менше, ніж у 2018 році.

Неочікуваним, але дуже важливим і позитивним фактом є достатньо значне зменшення серед населення питомої ваги тих респондентів, які негативно ставилися до вакцинації. Так, частка «антивакцинаторів», тобто тих респондентів, які оцінюють ставлення до вакцинації як «дуже негативно» і «скоріше негативно», у 2019 році сумарно становила 7,7 %, що майже вдвічі (на 6,3 %) менше, ніж у 2016 році, а також на 1,9 % менше за попередній 2018 рік.

Подібні тенденції спостерігалися і в 2020 році, коли попри незначне зменшення питомої ваги прихильників вакцинації (сумарна кількість відповідей «дуже позитивно» і «скоріше позитивно» становила 75,6 %), продовжувала зменшуватися частка «антивакцинаторів» (загалом кількість відповідей «дуже негативно» і «скоріше негативно» складала 8,2 %). Водночас у 2020 році дещо зросла кількість респондентів, які нейтрально ставляться до вакцинації – 15,8 %, порівняно з 11,8% у 2019 році, але на тому ж рівні, що й у 2018 році.

Таким чином, аналіз опитувань респондентів у 2016–2020 рр. засвідчив ряд позитивних тенденцій в сфері охорони здоров'я (збільшення позитивного сприйняття та скорочення питомої ваги «антивакцинаторів»), що наглядно ілюструють поступове формування позитивного світогляду населення щодо необхідності здійснення різного роду вакцинації.

Особливої уваги у процесі формування «колективного імунітету» населення потребує вакцинація дітей, згоду на яку повинні надавати батьки або опікуни. Регіональний аналіз опитування щодо ставлення до вакцинації тих респондентів, які мають дітей, нами представлено в таблиці 2.

Таблиця 2

Поділ опитаних, які мають дітей у домогосподарстві, за ставленням до вакцинації
 у регіонах у 2020 році

Назва областей	Ставлення населення до вакцинації				
	Дуже позитивно	Скоріше позитивно	Нейтрально	Скоріше негативно	Дуже негативно
Україна	33,3	42,6	15,8	5,1	3,1
Вінницька	25,7	50,4	12,0	6,0	5,9
Волинська	39,4	44,7	9,1	5,6	1,2
Дніпропетровська	19,3	59,5	10,9	6,1	4,3
Донецька	34,2	51,0	10,4	2,7	1,8
Житомирська	14,9	48,7	28,5	6,4	1,4
Закарпатська	22,0	45,8	16,6	12,6	3,0
Запорізька	40,5	48,4	7,3	0,6	3,1
Івано-Франківська	41,9	42,1	9,6	2,8	3,6
Київська	21,5	48,4	22,0	4,5	3,6
Кіровоградська	28,6	49,8	9,3	9,1	3,2
Луганська	31,2	28,5	40,2	0,0	0,0
Львівська	50,2	33,9	4,2	5,2	6,4
Миколаївська	60,1	25,0	11,7	2,6	0,7
Одеська	26,4	49,4	18,5	5,7	0,0
Полтавська	37,0	36,0	18,3	7,2	1,6
Рівненська	40,9	33,9	13,6	8,1	3,5
Сумська	27,1	45,2	14,8	11,2	1,7
Тернопільська	45,4	20,5	17,1	3,5	13,5
Харківська	35,2	46,8	12,9	3,9	1,3
Херсонська	31,4	36,5	26,8	5,3	0,0
Хмельницька	22,5	40,2	15,6	9,8	11,9
Черкаська	43,8	34,6	10,4	5,5	5,8
Чернівецька	34,8	38,1	12,4	9,2	5,5
Чернігівська	63,6	25,8	6,2	3,7	0,7
м. Київ	26,3	40,6	29,7	3,3	0,0

Джерело: (Захожа, Сахно, Степурко та Харченко, 2021).

Відповідно до результатів проведеного опитування по регіонах України ставлення до вакцинації дітей найбільш позитивно (з відповідями «дуже позитивно» та «скоріше позитивно») оцінювали мешканці таких областей, як Чернігівська (89,5 %), Запорізька (89,4 %), Донецька (85,2 %), Миколаївська (85,1 %), Львівська (84,1 %), Івано-Франківська (84,0 %). Ці показники демонструють, що респонденти, незалежно від регіону проживання, можуть висловлювати приблизно однакове ставлення до вакцинації, відтак, можемо стверджувати, переважно позитивне сприйняття необхідності вакцинації простежується практично у всіх регіонах України.

Щодо тих респондентів, які оцінюють власне ставлення до вакцинації як «нейтрально», то спостерігаємо, що найменша їх питома вага є серед мешканців Львівської області (4,2 %), Чернігівської області (6,2 %), Запорізької (7,3 %), Волинської (9,1 %), Кіровоградської (9,3 %) та Івано-Франківської (9,6 %).

Найбільша частка респондентів, які оцінили рівень власного ставлення до вакцинації як «нейтрально» у 2020 році, мала місце серед мешканців у Луганській області (40,2 %), м. Києві (29,7 %), у Житомирській (28,5 %), Херсонській (26,8 %) та Київській (22,0 %) областях.

Найбільшу частку респондентів з негативним ставленням до вакцинації (з варіантом відповіді «скоріше негативно») спостерігаємо, зокрема, у таких областях, як Закарпатська (12,6 %) та Сумська (11,2 %), а найменшу частку – у Запорізькій (0,6 %) та Луганській (0,0 %) областях.

Що ж до респондентів, які мають відношення «дуже негативно» до вакцинації, то їх найбільша питома вага спостерігається серед мешканців, які проживають в Хмельницькій (11,9 %) і Тернопільській областях (13,7 %). Найменша кількість відповідей «дуже негативно» (з показником 0,0 відсотків) мала місце в м. Києві, Луганській, Одеській, Хмельницькій, Миколаївській, Чернігівській, Волинській, Харківській, Полтавській та Сумській областях.

Таким чином, ініційована інформаційно-комунікаційна кампанія МОЗ на підтримку профілактичної вакцинації дала у різних регіонах України достатньо хороші результати, де необхідність такої вакцинації загалом «позитивно» оцінюють понад 50 відсотків респондентів (Юнісеф-Україна, 2021). Це, у свою чергу, означає, що згода батьків на вакцинацію дасть змогу здійснити медичним працівникам значну кількість профілактичних вакцинацій в регіоні.

Вакцинація дітей є важливою складовою для профілактики важких інфекційних захворювань, а також їх наслідків, які можуть не завжди бути передбачуваними. У зв'язку з імовірністю непередбачуваних наслідків вакцинації серед населення існує певна частка тих осіб, які категорично відмовляються надавати згоду на вакцинацію дітей. Так, у регіональному розрізі досвід відмови від щеплень для дитини, відповідно до опитувань, має такий вигляд, представлений у таблиці 3.

Таблиця 3

Відсоток респондентів, які мали досвід відмови від щеплень для дитини: поділ за регіонами (серед тих, хто мав дітей до 18 років у домогосподарстві й інформацію про стан їхнього здоров'я у 2020 році

Області	Відсоток респондентів
Тернопільська	36,6
Хмельницька	35,5
Черкаська	28,2
Львівська	21,3
Івано-Франківська	21,0
Сумська	18,6
Київська	18,1
Рівненська	17,6
Вінницька	15,9
Чернівецька	14,2
Закарпатська	13,9
Україна	13,8
М.Київ	13,6
Харківська	12,7
Житомирська	12,7
Кіровоградська	11,7
Волинська	11,0
Дніпропетровська	10,4
Донецька	9,8
Полтавська	9,5
Миколаївська	8,4
Запорізька	8,2
Чернігівська	6,8
Луганська	4,3
Херсонська	2,4
Одеська	2,1

Джерело: (Захожа, Сахно, Степурко та Харченко, 2021).

Так, відповідно до результатів опитування, у 2020 році найбільш кількість відмов була у західних регіонах України, зокрема, в Тернопільській області – 36,6 %, в

Хмельницькій області – 35,5 %, у Львівській області – 21,3 %, в Івано-Франківській області – 21,0 %.

Дані результати дають підстави вести мову, що батьки дітей до 18 років в цих областях не погоджуються на планову вакцинацію для дітей, оскільки у них є власні, не завжди є достовірні контраргументи щодо шкідливості вакцин і побічних наслідків для організму дітей.

Разом з тим, у регіональному вимірі найменша частка відмов від планової вакцинації дітей спостерігається у південному регіоні, зокрема, в Миколаївській (8,4 %), Запорізькій (8,2 %), Херсонській (2,4 %) та Одеській (2,1 %) областях.

Таким чином, можемо стверджувати, що мешканці південних областей переважно дотримуються основних рекомендацій щодо необхідності щеплення дітей вакцинами, які є схваленими і рекомендованими Міністерством охорони здоров'я України.

Слід підкреслити, що інформаційна політика Міністерства охорони здоров'я України щодо повного відновлення вакцинації дітей в регіонах мала на меті передусім формування «колективного імунітету» у випадку спалаху небезпечного захворювання, а практично реалізувалася за допомогою вакцин, які уже пройшли всі етапи клінічних випробувань та отримали схвалення Міністерства охорони здоров'я України для застосування у медичній практиці.

Важливою складовою побудови інформаційної політики Міністерства охорони здоров'я України щодо відновлення вакцинації має бути дослідження динаміки змін основних причин відмов від вакцинації дітей (табл. 4).

Таблиця 4

**Динаміка основних причин відмови респондентів від щеплень
 для дитини у 2018–2020 роках**

Показники	Роки		
	2018	2019	2020
Боялися ускладнень чи негативних наслідків від вакцинації	40,9	41,9	45,5
Дитина була хвора	45,5	40,3	38,6
Не довіряють виробникам вакцини	30,9	33,1	35,1
Не довіряють процедурі перевезення та зберігання вакцин	16,7	14,1	15,5
Вважають, що вакцинація не потрібна	6,4	8,0	10,2
Медичний працівник рекомендував не вакцинувати	4,4	5,0	6,3
Інша причина	2,0	0,6	0,0

Джерело: (Захожа, Сахно, Степурко та Харченко, 2021).

Зважаючи на те, що лікарі-педіатри не завжди можуть своїми аргументами переконати батьків в об'єктивній необхідності здійснення вакцинації, то значна частина батьків не вакцинують своїх дітей, звичайно, спираючись на власні переконання щодо імовірних негативних наслідків вакцинації. Очевидно, процес вакцинації в поодиноких, дуже рідкісних випадках може викликати певні ускладнення або алергічні реакції організму, що пов'язано з певними аутоімунними захворюваннями чи індивідуальною реакцією організму дитини на введену вакцину, однак ці факти не заперечують доцільності, корисності та необхідності проведення вакцинації дітей.

Однією з головних причин відмови від вакцинації дітей, на яку вказали понад 40 відсотків респондентів, є побоювання певних ускладнень та негативних наслідків від вакцинації. Характерною є тенденція зростання частки цієї категорії населення упродовж останніх трьох років. Так, у 2018 році через дану причину відмовилося вакцинувати своїх дітей 40,9 % респондентів, у 2019 році – 41,9 %, а у 2020 році уже 45,5 %. Вважаємо, що питання щодо ускладнення чи негативних наслідків від введення вакцини в дитячий організм є в сучасний період значно гіперболізоване. Тому важливим з цього приводу є аналіз вивчення передумов, які спонукали батьків назвати дану причину, адже відповіді

інколи не завжди є раціональними та обґрунтованими, оскільки ґрунтуються на різних розповідях знайомих, друзів чи іншого кола людей.

Наступною причиною відмови від вакцинації дітей була хвороба дитини напередодні запланованої процедури відповідно до графіку проведення вакцинації згідно віку дитини. Вважаємо, що це є дійсно вагомою причиною відмови батьків від проведення вакцинації, оскільки під час захворювання в дитини вся імунна система та захисні сили організму спрямовані на боротьбу із уже існуючим захворюванням, тому введення вакцини може негативно позначитися на здоров'ї дитини. Дана причина відмов від вакцинації займала друге місце, зокрема, у 2018 році – 45,5 %, у 2019 році – 40,3 %, у 2020 році – 38,6 %.

Черговою причиною відмови від вакцинації дітей, названою респондентами, стала недовіра до виробників вакцини, і даний аргумент у 2018 році висловили 30,9 %, у 2019 році – 33,1 %, у 2020 році – 35,1 %. Інша ж частина респондентів, вважає, що медики не дотримуються правил транспортування вакцини. Цю причину відмови від вакцинації у 2018 році вказали 16,7 % респондентів, у 2019 році – 14,1 %, у 2020 році – 15,5 %.

Деяка частина респондентів має особливу думку, вважаючи, що вакцинація взагалі не є потрібна для їхніх дітей. До цієї категорії «відмовників» від вакцинації у 2018 році належало 6,4 % респондентів, у 2019 році 8,0 %, у 2020 році 10,2 %.

Достатньо дивною є така причина відмови від вакцинації, як те, що саме медичний працівник не рекомендував здійснювати вакцинацію для дитини. Насправді ж, слід підкреслити, медичні працівники у своїх зверненнях до батьків, навпаки, пропагують здійснювати планову вакцинацію в певні вікові періоди для дітей, а інколи, коли є загрозна епідеміологічна ситуація, то в таких випадках просто наполягають здійснювати щеплення. Відповідно, до цієї категорії «відмовників» від вакцинації дітей належало у 2018 році 4,4 % респондентів, у 2019 році – 5,0 %, у 2020 році – 6,3 %.

Значно менша частка респондентів назвала серед мотивів відмови від вакцинації тільки «інша причина». До цієї категорії населення у 2018 році належало 2,0 %, у 2019 році – 0,6 %, а в 2020 році взагалі не було таких респондентів.

Отже, названі причини є важливими аспектами аналізу розуміння важливості здійснення інформаційної кампанії зі сторони Міністерства охорони здоров'я України, яка б дозволила сформулювати позитивне мислення та уявлення в населення щодо безпечності та необхідності вакцинації.

Висновки Таким чином, зважаючи на те, що існує необхідність вакцинації для дорослого населення як важливого засобу імунпрофілактики, важливо відзначити наступне:

- в останні роки відбулися певні позитивні зміни у свідомості населення щодо формування розуміння необхідності вакцинації;
- відповідно до проведеного аналізу регіональних показників у 2022 році, найвищий рівень негативного ставлення до вакцинації спостерігається в Тернопільській області;
- серед основних причин відмови батьків від вакцинації дітей є страх щодо негативних наслідків від одержаних вакцин та недовіра до виробників вакцин.

Бібліографічний список

Гальчук, О. В. та Толокова, Т. І., 2020. Сучасні підходи до проведення планової імунізації у європейських країнах. *Медсестринство*, 2, с. 31–33. DOI: <<https://doi.org/10.11603/2411-1597.2020.2.11235>> [Дата звернення 10 травня 2023].

- Дудник, С. В., 2017. Перспективні напрями досягнення ефективної державної політики у сфері охорони дитячого здоров'я та попередження дитячої смертності. *Україна. Здоров'я нації*, 4, с. 46–53. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uzn_2017_4%281%29__9> [Дата звернення 10 травня 2023].
- Завальнюк, О. Л., 2017. Деякі статистичні дослідження інфекційної захворюваності та вакцинопрофілактики інфекційних хвороб в Україні та світі. *Science and Life: Proceedings of articles the international scientific conference (Czech Republic, Karlovy Vary – Ukraine, Kyiv, 16–17 November 2017. Czech Republic, Karlovy Vary: Skleněný Mlýstek*, p. 141–146. Доступно: <https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/SCIENCE_AND_LIFE_N79.PDF#page=141> [Дата звернення 10 травня 2023].
- Запорожець, Т. М., 2011. Антивакцинальна кампанія, вивчення міфів про шкоду вакцинації. *Медсестринство*, 2, с. 21–25. Доступно: <<https://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/nursing/article/download/5824/5337>> [Дата звернення 10 травня 2023].
- Захожа, В., Сахно, Ю., Степурко, Т. та Харченко, Н. (ред.), 2021. *Індекс здоров'я. Україна–2020: Результати загальнонаціонального дослідження*. Київ. Доступно: <https://health-index.com.ua/HI_Report_UA_2020.pdf> [Дата звернення 10 травня 2023].
- Котвіцька, А. А., Кононенко, О. В. та Кубарева, І. В., 2013. Інфекційна захворюваність в Україні як важлива медико-соціальна проблема. *Соціальна фармація в Україні: стан, проблеми, перспективи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (3–8 квітня 2013 р.)*, с. 196–197. Доступно: <<https://nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2015/04/3T6-K-K-K.pdf>> [Дата звернення 10 травня 2023].
- Лапій, Ф. І., 2012. Вакцинація дітей за схемами, що не передбачені календарем вакцинації за віком. *Международный журнал педиатрии, акушерства и гинекологии*, 2 (3), с. 63–69. Доступно: <<http://ijprog.org/4.3.11.html>> [Дата звернення 10 травня 2023].
- Пашков, В. М., 2018. Історія вакцинації: правовий нігілізм та медичний. *Аптека*, 12, с. 10. Доступно: <<https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/14871>> [Дата звернення 10 травня 2023].
- Платов, С. М., Заглада, О. О. та Мендрік, О. А., 2011. Роль комбінованих вакцин у забезпеченні дотримання календаря профілактичних щеплень в Україні. *Клінічна імунологія Алергологія. Інфектологія*, 2, с. 11–15. Доступно: <<https://kiai.com.ua/ua/archive/2011/2%2841%29/pages-11-15/rol-kombinovanih-vaksin-u-zabezpechenni-dotrimannya-kalendarya-profilaktichnih-shcheplen-v-ukrayini>> [Дата звернення 10 травня 2023].
- Сміян, І. С., 2001. *Актуальні питання вакцинопрофілактики інфекційних хвороб у дітей*. Тернопіль: Укрмедкнига. Доступно: <<https://tdmuv.com/books/vakc.pdf>> [Дата звернення 10 травня 2023].
- Толокова, Т. І. та Гальчук, О. В., 2019. Актуальні питання вакцинації в Україні. *Медсестринство*, 4, с. 15–17. DOI: <<https://doi.org/10.11603/2411-1597.2019.4.10830>>.
- Толокова, Т. І. та Гальчук, О. В., 2020. Стан вакцинації дітей у місті Горохів Волинської області. *Медсестринство*, 1, с. 32–34. DOI: <<https://doi.org/10.11603/2411-1597.2020.1.11036>>.
- Юнісеф-Україна, 2021. *Щеплення – суперсила від хвороб. Важливо вакцинувати дітей до початку навчального року!* Доступно: <<https://www.unicef.org/ukraine/press-releases/vaccination-is-superpower>> [Дата звернення 10 травня 2023].

Referances:

- Dudnyk, S. V., 2017. Perspektyvni napriamy dosiahnennia efektyvnoi derzhavnoi polityky u sferi okhorony dytiachoho zdorovia ta poperedzhennia dytiachoi smertnosti [Prospective directions for achieving effective state policy in the field of child health protection and prevention of child mortality]. *Ukraine. Nation's health*. 4, p. 46–53. Available at: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uzn_2017_4%281%29__9> [Accessed 10 May 2023] (in Ukrainian).
- Halchuk, O. V. and Tolokova, T. I., 2020. Suchasni pidkhody do provedennia planovoi imunizatsii u yevropeiskykh krainakh [Modern approaches to the implementation of planned immunization in European countries]. *Medsestrynstvo*. 2, s. 31–33. DOI: <<https://doi.org/10.11603/2411-1597.2020.2.11235>> [Accessed 10 May 2023] (in Ukrainian).
- Kotvitska, A. A., Kononenko, O. V. and Kubarieva, I. V., 2013. Infektsiina zakhvoriuvanist v Ukraini yak vazhlyva medyko-sotsialna problema [Infectious disease in Ukraine as an important medical and social problem]. *Social pharmacy in Ukraine: state, problems, prospects: materials of the All-Ukrainian scientific and practical Internet conference (April 3–8, 2013)*. Kharkiv, p. 196–197. Available at: <<https://nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2015/04/3T6-K-K-K.pdf>> [Accessed 10 May 2023] (in Ukrainian).
- Lapii, F. I., 2012. Vaktsynatsiia ditei za skhemamy, shcho ne peredbacheni kalendarem vaktsynatsii za vikom [Vaccination of children according to schemes not provided for in the vaccination calendar by age]. *International Journal of Pediatrics, Obstetrics and Gynecology*. 2 (3), p. 63–69. Available at: <<http://ijpog.org/4.3.11.html>> [Accessed 10 May 2023] (in Ukrainian).
- Pashkov, V. M., 2018. Istoriia vaktsynatsii: pravovyi nihilizm ta medychnyi [History of vaccination: legal nihilism and medical]. *Apteka*. 12, p. 10. Available at: <<https://dSPACE.nlu.edu.ua/handle/123456789/14871>> [Accessed 10 May 2023] (in Ukrainian).
- Platov, S. M., Zahlada, O. O. and Mendrik, O. A., 2011. Rol kombinovanykh vaktsyn u zabezpechenni dotrymannia kalendaria profilaktychnykh shcheplen v Ukraini [The role of combined vaccines in ensuring adherence to the calendar of preventive vaccinations in Ukraine]. *Clinical immunology and Allergology. Infectology*. 2, p. 11–15. Available at: <<https://kiai.com.ua/ua/archive/2011/2%2841%29/pages-11-15/rol-kombinovanih-vakcin-u-zabezpechenni-dotrimannya-kalendarya-profilaktichnih-shcheplen-v-ukrayini>> [Accessed 10 May 2023] (in Ukrainian).
- Smiian, I. S., 2001. Aktualni pytannia vaktsynoprofilaktyky infektsiinykh khvorob u ditei [Current issues of vaccine prevention of infectious diseases in children]. Ternopil: Ukrmedknyha. Available at: <<https://tdmuv.com/books/vakc.pdf>> [Accessed 10 May 2023] (in Ukrainian).
- Tolokova, T. I. and Halchuk, O. V., 2019. Aktualni pytannia vaktsynatsii v Ukraini [Actual issues of vaccination in Ukraine]. *Medsestrynstvo*. 4, p. 15–17. DOI: <<https://doi.org/10.11603/2411-1597.2019.4.10830>> [Accessed 10 May 2023] (in Ukrainian).
- Tolokova, T. I. and Halchuk, O. V., 2020. Stan vaktsynatsii ditei u misti Horokhiv Volynskoi oblasti [Vaccination status of children in the city of Horokhiv, Volyn region]. *Medsestrynstvo*. 1, p. 32–34. DOI: <<https://doi.org/10.11603/2411-1597.2020.1.11036>> [Accessed 10 May 2023] (in Ukrainian).
- UNICEF-Ukraine, 2021. *Shcheplennia – supersyla vid khvorob. Vazhlyvo vaktsynuvaty ditei do pochatku navchalnoho roku! [Vaccination is a superpower against diseases. It is important to vaccinate children before the beginning of the school year!]*. Available at: <<https://www.unicef.org/ukraine/press-releases/vaccination-is-superpower>> [Accessed 10 May 2023] (in Ukrainian).

- Zaporozhets, T. M., 2011. Antyvaktsynalna kampaniia, vyvchennia mifiv pro shkodu vaktsynatsii [Anti-vaccination campaign, study of myths about the harm of vaccination]. *Medsestrynstvo*. 2, p. 21–25. Available at: <<https://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/nursing/article/download/5824/5337>> [Accessed 10 May 2023] (in Ukrainian).
- Zavalniuk, O. L., 2017. Deiaki statystychni doslidzhennia infektsiinoi zakhvoriuvanosti ta vaktsynoprofilaktyky infektsiinykh khvorob v Ukraini ta sviti [Some statistical studies of infectious morbidity and vaccine prevention of infectious diseases in Ukraine and the world]. *Science and Life: Proceedings of articles the international scientific conference (Czech Republic, Karlovy Vary – Ukraine, Kyiv, 16- 17 November 2017. Czech Republic, Karlovy Vary: Skleněný Můstek*, p.141–146. Available at: <https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/SCIENCE_AND_LIFE_N79.PDF#page=141> [Accessed 10 May 2023] (in Ukrainian).
- Zakhozha, V., Sakhno, Yu., Stepurko, T., Kharchenko, N., (editors). 2021. Indeks zdorovia. Ukraina–2020: Rezultaty zahalnonatsionalnoho doslidzhennia [Health index. Ukraine-2020: Results of a nationwide survey] / Kyiv. Available at: <https://health-index.com.ua/HI_Report_UA_2020.pdf> [Accessed 10 May 2023] (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редакції 15.05 .2023.

Telnov A. S.

Reshmidilova S. L.

MARKETING ASPECTS OF VACCINATION MEDICAL SERVICES IN THE CONDITIONS OF STATE INFORMATION AND COMMUNICATION SUPPORT

The article analyzes the marketing aspects of the population's attitude to vaccination medical services based on a nationwide survey of respondents. The article analyzes the dynamics of the Ukrainian population's attitude to vaccination based on surveys of respondents in 2016-2020. It was revealed that during this period the share of the population expressing a positive attitude towards vaccination increased. At the same time, there is a positive trend of a decrease in the share of the population that expressed a negative attitude to vaccination, as well as some growth in the category of the population that had a neutral attitude to vaccination. In the process of the research, it was established that an important positive shift in the issue of vaccination of the adult population and children is a decrease among respondents who oppose vaccination in Ukraine, where their share in 2020 decreased to 8.2 percent compared to previous periods. A marketing analysis of respondents who have children in the household and an assessment of their attitude to vaccination in the regions of Ukraine in 2020 was carried out. The percentage of respondents who had the experience of refusing vaccinations for a child was characterized and divided by region (among those who had children under 18 years of age in the household and information about their health status) in 2020. The authors investigated the main reasons for respondents' refusal to receive vaccinations for children in 2018–2020. It was found that one of the main reasons for refusing vaccination was that parents were afraid of complications from the vaccine and that the child was sick during the period when it was necessary to vaccinate children. It is summarized that the implementation of communication and information policy is an important component of immunoprophylaxis for both the adult population and children, which will prevent the outbreak of many types of infectious diseases in the future.

Key words: marketing, medical services, population's attitude to vaccination, refusal of vaccinations, communication and information policy of the state, attitudes of respondents.